

13.

VÝNATKY Z NEJSTARŠÍ KODIFIKACE ČESKÉHO HORNÍHO PRÁVA.

(Ius regale montanorum z let 1300—1305.)

Už od 1. polovice 13. století společenská struktura našich zemí silně se proměňovala. Feudální panstvo (župani, páni čili latinsky barones) přestávalo být jediným a politicky převládajícím činitelem ve státě. Vedle něho dosáhli velkého bohatství, zvláště nemovitého, a stále více jím samostatně hospodařili, velcí představitelé církve, feudálové duchovní (biskupové, kláštery, kapituly, rytířské řády). Při nejmenším stejně důležité bylo, že i v lůně české feudální společnosti objevily se v této době nové útvary městské (především města královská), které už v polovici 13. století po každé stránce mají ve státě značný význam plynoucí z jejich důležitosti hospodářské.

Byla tu dána půda pro rychlé překonávání feudální rozdrobenosti. Panovník v této době všude tam, kde potřebuje čeliti světskému panstvu, může se již opíratí jednak o feudalitu duchovní — zde především o ty církevní ústavy, nad nimiž sám má zakladatelská práva —, jednak o královská města. Mimo to však v okamžicích, a ty jsou stále častější, kdy se ocitají v rozporu zájmy feudálů světských se zájmy feudálů duchovních anebo zájmy měšťanstva se zájmy šlechty a po př. také duchovenstva, nehledě k rozporům mezi

panstvem a nižší šlechtou, může panovník těžiti ze situace takto vzniklé a stavěti se zdánlivě nad společnost, nad třídy a vrstvy tohoto velmi složitého již feudálního světa. Je-li to panovník silný, může provozovati moc prakticky samovládou.

A zde je pak ovšem dán podklad i pro theorii, která má dokonale zatemnití třídní ráz státu a plně zamaskovati fakt, že hlava státu je vždy především představitelem třídy ve státě vládnoucí. Je tu úrodná půda pro theorii samovlády.

Náběhy k vládní praxi tohoto rázu vidíme už za vlády Přemysla Otakara II. Za vlády jeho syna, Václava II., nacházíme u nás už i příslušnou theorii, a to zvláště jasně v zákoníku „Ius regale montanorum“.

Koncem 13. století totiž síly umožňující překonávání feudální rozdrobenosti nabyly v českém státě takové váhy, že panovník o ně se opírající mohl přikročiti k velkému zákonodárnému dílu, které mělo zásadní význam zvláště pro hlavní úsek státního hospodářství, totiž pro hornictví, avšak současně mělo i politický význam širší.

V neposlední řadě bylo cílem Václavova horního zákoníka povznéstí ústřední státní moc. Z jiných cílů uvedme snahu, co možná smířit anebo „uhladiť“ třídní protiklady, které tehdy vystoupily obzvláště zřetelně všude tam, kde se těžilo nerostné bohatství, po případech potlačiti projevy těchto rozporů na straně vykořisťovaných. Upevnění zákonnosti psaným právem bylo rovněž jedním z cílů zákoníka, jak se to zvláště dobře jeví v knize IV., upravující právo procesní.

K sestavení zákoníka použil Václav II. vydatně pomoci vyspělého právníctví italského (pozval si k práci, jak víme, významného postglosátora Gozzia z Orvieta), a tak — spojením tehdejší právní theorie a bohatých zkušeností z kutnohorské a jihlavské praxe — vznikla na rozhraní 13. a 14. století u nás velká kodifikace horního práva, která v dalších stoletích v mimořádně rozsáhlé míře ovlivnila život v mnohých střediscích hornictví nejen v Čechách a na Moravě, nýbrž i ve Slezsku, na Slovensku a jinde.

V zákoníku dobře se obráží pokrok, který české hornictví učinilo za předchozích 50 let od doby charakterisované prvním zachovaným záznamem českého horního práva v jihlavském městském privilegii z roku 1249. Pozoruhodné je zejména, jak se zde zákonodárce pokouší zameziti organisování pracovníků v dolech, jejichž vykořisťování stavi se pod zvláštní právní ochranu.

Plasticky vystupují v zákoníku všechny složky mohutného hospodářského, správního a právního aparátu, který v souvislosti s dobýváním nerostného bohatství se u nás během 13. století rozvinul.

Jinak jsou zajímavé různé — jak bychom dnes řekli — „sociální vymoženosti“ pracujícího hornického lidu, na něž vládnoucí třída v této době už musila přistoupit a které jsou v zákoníku zakotveny právě jako důsledek i příznak sociálního napětí, jež v našich horních městech od počátku bylo domovem a našlo takto po jedné stránce svůj odraz v právu.

Systém horního zákoníku Václavova ve zpracování Gozziově je nám jako aplikace ve středověku běžného rozdělování právní látky na partii především o právu všeobecně a o právu osob (I. kniha), dále o věcech a vztazích lidí k nim (II. kniha), dále o právu závazkovém čili o obligacích (III. kniha) a konečně o procesu čili o soudním řízení (IV. kniha). Partie jednající o procesu mají pak speciálně za vzor systém, který v podstatě se dá uvést na systematiku druhé knihy Dekretálů papeže Řehoře IX.

Z literatury:

A. ZYCHA, Das böhmische Bergrecht des Mittelalters auf Grundlage des Bergrechtes von Iglau, I.—II., Berlin 1900. Ve druhém díle této práce je i nové, přesnější vydání latinského textu.

Hynek BULÍN, Nejstarší kodifikace procesního práva v Čechách. Sborník „Právně-historické studie“ II., 1956, str. 85 a d.

J. KOŘÁN, Přehledné dějiny československého hornictví I., Praha 1955.
Jaromír ČELAKOVSKÝ, stať „Nástin dějin českého práva horního“, v díle „Povšechné české dějiny právní“. Druhé doplněné vydání podle Ottova Slovníku naučného, Praha 1900, str. 263—292.

P. RATKOŠ, Príspevok k dejinám banského práva a baníctva na Slovensku, Bratislava 1951.

J. POŠVÁŘ, K počátkům jihlavského hornictví a horního práva, Vlastivědný sborník Vysočiny, Jihlava 1956, str. 27—54.

J. KOŘÁN—V. VANĚČEK, Czech mining and mining laws, Cahiers d'histoire mondiale, vol. VII-1, str. 27—45, Neuchâtel, 1962.

JUS REGALE MONTANORUM INCIPIT.

Wenceslaus Dei gratia secundus, rex Bohemiae, qui primo regnum Poloniae Deo auxilium parante ipsi regno Bohemiae coadjunxit, montanis suis per regnum Bohemiae universis, gratiam suam, et hunc librum, et in eo veram juris montanorum cognoscere veritatem.

LIBER PRIMUS.

Cap. I.

Sed primo de personis videamus; parum est enim jus nosse, si personae, quorum statutum est intuitu, ignorentur.*)

Cap. II.

De personis in argentifodinis
opportunitis.

Superest primo videre propter notitiam juris montanorum de singulis personis in argentifodio opportunis.

§ 1. Et sunt principales personae urburarii, jurati, iudices et magistri montium, habentes a Nostra Regia Majestate potestatem reos judicandi; demum sunt scriptores urburae.

KRÁLOVSKÉ POZDRAVENIE.

Václav druhý, Boží milostí šestý král Český, kterýž nejprvé království polské mocí Bohem puojčenú témuž království českému přivinul neb přispojil jest, horníkóm svým všechněm po království českém milost svú, a tyto knihy, a v nich pravú práva horničieho poznati pravdu.

PRVNIE KNIHY.

Kap. I.

Protož nejprvé o osobách vizme; neb maláf by věc byla poznati právo, kdyžby osoby, jichžto se právo dotýče, nebyly poznány.

Kap. II.

O osobách t. úřednicích
potřebných při horním dielu.

Protož nejprvé potrebie jest věděti pro poznanie práva horního o všech i o každých osobách při dielu stříbra dobývání potřebných.

§ 1. A jsúť přední osoby urburéři, německy jenž obecně slovú mincmajstrové, úředníci diela královského, přisežní konšelé, súdece neb rychtáři a pergmistři, majíce moc od Naší Královské Velebnosti, jiné súditi; potomť jsú písářové urburní.

*) U Zychy netvoří tyto věty samostatnou kapitolu, nýbrž konec úvodu k zákoníku.

§ 2. Sunt et aliae personae mediocres, ut scansores, menses, carpentarii et custodes, qui etiam ab hoc jurati dicuntur, ut utilia faciant et inutilia praetermittant, et quidquid infra terminos ipsius commissos sinistri viderint vel audierint, magistris montium et colonis denuncient et accusent, quorum testimonium in hiis sufficiens atque validum approbatur.

§ 3. Sunt postea coloni principales, qui vulgariter gewerken dicuntur, et secundarii et tertii et deinceps, qui vulgariter lehenhewer dicuntur, ad quos lucrum et dampnum illarum argentifodinarum, quas excolunt, principaliter dinoscitur pertinere.

§ 4. Praeterea sunt et aliae multae personae, quorum coloni utuntur opera supradicti, de quibus infra suis locis plenius edicetur.

Cap. XIII.

De custodibus.

§ 1. Custodes dicuntur a custodia, quam jurant urburariis in primo ipsorum introitu, omnia utiliter*) exercere.

§ 2. Eligantur autem per colonos habiles ad hoc officium fideque digni; et quicumque colonorum aliquem custodem urburariis ad iuramentum praesentaverit faciendum, unam tricesimam secundam partem pro ipso in eodem argentifodio, in quo custodiet, obligabit: eo quod longe tutius est pignori incumbere, quam in personam agere; ut si ille custos in aliquo deliquerit vel officium suum exercuerit negligenter, et ipsum pro noxia non praesentaverit, ex tunc perdita sit pars taliter obligata; ipsum autem custodem praesentando, partem suam sine diminutione aliqua liberabit.

*) Zycha: omni fide.

§ 2. Jsúť pak i jiné osoby prednie, jakožto lezci, jenž obyčejně slovú štajgeři nebo přihledači, měřiči, tesaři, jenž obecně slovú cimrmané, a strážní hutmanové, kterýžto proto slovú přisežní, aby užitečné věci činili a neužitečné opúšťeli, a cožkoli mezi mezemi jim poručenými scestného viděli-by neb slyšeli, to aby hormistróm a gverkóm zvěstovali a obžalovali, jichžto svědecstvie v těch věcech dostatečné a hodné tvrdí se.

§ 3. Jsúť potom těžaři horní prvotní, jenž obecně kverkové slovú, a druží i třetíe a dále, jenž obecně slovú lénhavěři a česky podaní, k nimžto zisk a ztráta těch doluov stříbra, kteréž dělají, prvotně slušie a předně.

§ 4. Potomť jsú jiné osoby mnohé, jichžto horní těžaři předpověděni používají, o nichž doleji na svých miestach plněji vypovíme.

Kap. XIII.

O úřadu strážných neb hutmanuov a o jich urukování.

§ 1. Strážníť slovú od ostřiehání, kteréžto v prvém své přístupu přísahají urburéřóm, tu ostrahu užitečně věstí, věrně, právě a pilně.

§ 2. Majíť k tomu úřadu voleni býti od kverkuov slušní a viery hodní; a kterýžkoli z kverkuov kterého hutmana podal by neb přivedl urburéřóm k učinění přísahy, tehdy ten kverk má díel druhý a třicátý, t. j. jednu třidcátú za toho hutmana neb strážného zastaviti v tom dolu, kdež strážným bude; protože mnohem bezpečněji jest, na základu spolehnúti nežli na osobě postihati, aby, jestližeby ten strážný v něčem zhřešil nebo úřad svojo puosobil netbanlivě, a ten kverk nepostavil jeho ku právu pro zavinění, aby proto ihned ztracen byl díel zastavený; pakli jeho postaví, tehdy ten svojo díel bez meškání vysvobodí.

§ 3. Volumus etiam, ne aliquis recipiatur ad aliquam custodiam, nisi cum idonea cautione.

§ 4. Sunt custodes argentifodinarum superius et inferius; sunt custodes etiam fabricarum, de quibus per ordinem dicamus vel videamus.

§ 5. Primo ad curam custodum super argentifodinas pertinet, custodire omnia, quae in caverna sunt, et ut omnes labores ibidem decenter fiant, adhibere operam diligentem, in introituque sectorum omnes operarios numerare, si eorum numerus habeatur completus, et in exitu eorum apud quemlibet quaerere cum effectu, ne metalli aliquid educatur; statim quidquid negligentiae viderit, aut dampni, vel erroris, magistris montium accusando, ut provideant, ne amplius talia committantur.

§ 6. Custodes intra* argentifodinas circa eis commissa, sicut iam dictum est de custodibus superioribus, diligentem custodiam adhibeant et cautelam maxime, ut completus numerus laborantium habeatur, ut negligentibus tantum defalcetur in pretio, quantum temporis neglexerint in labore; quia secundum leges humanas tam pretium, quam tempus recipit divisionem.

§ 7. Videant etiam, ut laboratores ad deputata opera mittantur habiles, satique fortes, ne coloni in hac parte per aliquid defraudentur.

§ 8. Neque duabus schichtis continuo permittant aliquem laborare, ne continuatione temporis cogatur deficere in labore.

§ 9. Tenenturque omnem laborem in argentifodinis modo debito ordinare, universos operarios ad continuum laborem incitando.

§ 10. Volumus fabricarum custodes sicut superiores, de quibus iam dictum est, cum omni fidelitate suum officium exercere, et ut caveant, ne acuatoribus,

§ 3. Protož chceme, aby izádný nebyl přijat k izádné stráži leč s hodným zaručením.

§ 4. Jsúť pak rozliční strážní doluov, svrchní i dolní; jsúť také strážní kováren, o nichž pořád povieme.

§ 5. Najprvé ku péči strážných u dolů neb nad doly příslušie, ostřiehati všech věcí, kteréžto v kavnách jsú, a aby všeckna diela tudiež slušně dála se, přihledati s snažností; a když havěři lezú do dolu, všechny dělníky zčísti, jestli jich počet plný; a když tíž dělníci z dolu lezú, každého pilně přehledati, atby ničehuož rudy nebylo odneseno; a což koli zmeškalošti uzřel by a škodného neb poblúzenie, to ihned má vzněsti na permistry, aby opatřili tak, aby se těch věcí více nedálo.

§ 6. Strážní pak dolejší, kteřížto v dolech jsú, mají věrně a pilně opatrovati, což jim jest poručeno; jakož již povědieno jest o strážných vyšších; zvláště pak a nade všeko pilnú stráž přičiňte a péči, aby plný počet dělníkuov jmien byl, aby zmeškálým toliko sražováno bylo na mzdě, kterak mnoho času zmeškali by na práci; nebo podle práv lidských tak mzda jakožto čas přijímá rozměření.

§ 7. Vizte také, aby najímání byli dělníci rozumní, silní a pilní k určeným díelóm, aby kverkové s té strany izádným během nebyli zklamáni.

§ 8. Aníž po dvě šichtě ustavičně dopúštějte izádnému dělati, aby ustavičností času díelem se nepřemohl dřieve času.

§ 9. Dlužní jsú také všeko díelo v dolech obyčejem slušným ředití a všech dělníkuov k ustavnému díelu ustavičně ponúkati.

§ 10. Chceme pak, aby strážní kováren o nádobách horních jakožto hořejší, o nichž již jest povědieno, se vši pilností svoúj úřad vedli a aby se varovali, aby

*) Zycha: infra.

qui vulgariter scherp*) dicuntur, ferra montana ad fabricas deferentibus, a fabricis, sicut consueverunt, aliqua penitus violentia inferatur, sed pauperibus ut ditibus pro utilitate montium aequaliter fabricentur.

§ 11. Provideant etiam, ne carbones inutiliter consumantur, considerando diligenter, quot currus carbonum septimanis singulis in fabrica deponantur; et quod fabri, qui ad fabricandum mittuntur, ad hoc sint habiles et experti, nullusque fabrorum per duas schichtas laborare continue permittatur.

§ 12. Tenentur insuper custodes omnes negligentias fabrorum suis superioribus accusare, ut tantum eis pretii defalcetur, quantum debiti temporis neglexerunt.

Cap. XIV.

De colonis.

§ 1. Sunt coloni principales, secundarii et tertii et sic deinceps.

§ 2. Principales vero colentes sunt montes, laneos et stollones, quos ab urburariis susceperunt.

§ 3. Qui autem ab istis aliquem lanenum vel concessionem suscipiunt, secundarii coloni vocantur.

§ 4. Tertii autem coloni sunt, qui a secundariis colonis laneos vel concessionem suscipiunt, et sic deinceps.

§ 5. Coloni autem a colendo dicuntur, eo quod montes colunt, de quorum jure infra de concessionibus tractatus clarior apparebit.

ostřičóm, kteříž německy šerfer slovú, železa hornie do kováren nosícím od kováruov, jakožto obvykli jsú, ižádne ovšem násilí se nedálo, ale aby tak chudým jako i bohatým jednostajně pro obecní užitek byla kována.

§ 11. Opatřujte také, aťby uhlé ne-užitečně nebylo páleno, snabdějice neb znamenajice pilně, koliko vozuov uhlé na vsáký týden u kovárny složilo by se; a aby kováři, kteříž na kování bývají poslání, byli uměli, hodní a zkušeni; a ižádnému z kováruov nebud dopuštěno, by ke dvěma schichtoma ustavičně dělal.

§ 12. Pilnost nadto mějte strážní, všechny zmešklosti i jiné nehody kovářské svým vyšším zvěstovati, aby toliko jich mzdy na peněziach bylo sráženo, kterak jsú mnoho dlužného času zmeškali.

Kap. XIV.

O těžařích horních, jenž obecně slovú kverkové, jichžto náklady hory se dělají neb zpravují.

§ 1. Jsúť kverkové, to jest těžaři prvotní, druzí i třetíe.

§ 2. Prvotní zajisté jsú, jichžto náklady dělají se hory, lénové neb štoly, kteréžto od urburéruov přijali jsú.

§ 3. Kteříž pak od těch některý lén neb propojičku přijmú, druzí kverkové slovú.

§ 4. Třetíe pak kverkové slovú, kteříž od druhých kverkuov lány neb propojičky přijímají a tak dále.

§ 5. A slovúť kverkové neb těžaři od těženie, jako sedláci těžie dědiny, též tito hory, o jichžto právě řeč potom jasněji se dole okáže, když o propojičkách bude praveno.

*) Zycha: scherper.

Cap. XV.

De procuratoribus.

§ 1. Procuratores sunt, qui negotia aliena mandato dominorum administrant.

§ 2. Et sunt procuratores partium, et procuratores solummodo expensarum.

§ 3. Procuratores partium sunt, habentes plenum mandatum omnia faciendi de partibus, quae veri domini facere possint, si in personis propriis essent praesentes; et tales procuratores ordinari debent in praesentia magistri montis et ad minus duorum concolonorum.

§ 4. Sed sunt procuratores tantummodo expensarum, qui vulgariter besteller dicuntur; isti vero procuratores pro dominis suis non solvendo expensarum, non possunt eis perdere suas partes, nisi hi, quibus debetur expensa, ipsam requirant in praesentia magistri montis vel per nuntium ejus, et unum concolonum, ad hoc per ipsum magistrum montis specialiter deputatos.

Cap. XVI.

De fabris.

§ 1. Fabros principales, quondam totius nostri argentifodii turbatores, praesenti constitutione compescere cupientes, de inutilibus turbatoribus per nos efficere argentifodii promotores, firmiter statuendo, ut ipsis fabris omne pretium desertum singulis septimanae ante feria tertia subsequentis septimanae ante meridiem persolvatur.

§ 2. Alioquin inpignorare poterunt tantum pro illius septimanae et adhuc unius proxime praecedentis pretio deservito, si

Kap. XV.

O poručníciech dieluov nebo táluov a o jich nákladech.

§ 1. Poručníci jsú, kteřížto cizie věci přikázáním pánuov jednají, a jsú dvojí.

§ 2. Jedni jsú poručníci dieluov aneb táluov, druzí jsú poručníci toliko nákladuov.

§ 3. Poručníci dieluov jsú, kteříž mají plné přikázanie, aby učinili o tálech všeko též, což by mohli vlastní páni těch táluov učiniti, kdyžby tu svými osobami byli přítomni; a ti poručníci mají býti ustavováni před pergmistry a při najmenším v přítomnosti dvou spolukverků té hory.

§ 4. Poručníci pak nákladuov, kteříž německy slovú besteller, tiž toliko mají miesto pánuov vydávati náklady na dielo táluov svých pánuov; a ti poručníci, jestližby za své pány nákladuov nezaplatili, protož pánóm svým táluov nemohú ztratiti, lečby ten, jemuž dlužen jest ten náklad, toho nákladu dobýval před pergmistrem neb skrz posla jeho a jednoho spolukverka, k tomu od téhož pergmistra zvláště vydaných.

Kap. XVI.

O kovářích, jenž obecně slovú pergšmidové.

§ 1. Kováře prvotní, někdy všech našich hor buřiče, přítomným ustanovením skrotiti žádající a z neužitečných buřičuov skrze nás hor našich spomocníky učiniti, pevně ustanovujeme, aby těm kovářóm všecka mzda zaslúžená na každý týden vždycky v úterý najprv přístího druhého téhodne před polednem byla zaplácena.

§ 2. Jinak základy bráti moci budú pro toho téhodne mzdu zaslúženú i jednoho přednieho téhodne, jestližby jich

psorum magistri, quorum interest, haec interciperere noluerint et sedare.

§ 3. Et hunc articulum ad omnes operarios montium esse volumus generalem, ut tantum pro pretio deservito duarum septimanarum continue praecedentium valeant impignorare, non alias, quam in septimana proxime subsequenti.

§ 4. Illud autem de cetero nullatenus admittentes, ut fabri vel alii montium operarii alicui potenti, vel qui solvendo non est aptus, vel etiam suo amico, per quartam partem unius anni, et quandoque magis aut minus expectent de pretio deservito, credentes tunc ipsum pretium eis in certum¹ impignoratione nostrorum montium obtinere; quod fieri non patimur, quia negligentia unius in dampnum alterius redundare non debet.

§ 5. Cujuscumque autem negligentia fit justa impignoratio, ille suis concolonis tenebitur omne dampnum, quod inde sustinuerint, restaurare, et magister montis ibidem auctoritate praesentis constitutionis se de omnibus partibus suis, ubicunque eas habuerit, intromittat, de ipsis tam fabris, quam colonis satisfaciendo, ut poena docente discant universi, quam grave sit regiam offendere sanctionem.

§ 6. Idem fiat de nona parta fabrili (scilicet, quae cedebat ipsis loco totius, sed jam est immutatum),² si cujus³ negligentia facta fuerit impignoratio supra dicta.

§ 7. Volumus etiam, in festivitibus consuetis fabris, ut eo sint in laboribus proniores, non in metallo, sed in denariis, laute dari lapides manuales.

§ 8. Quidquid insuper eis contrarietatis emerit aut defectus, urburarios aut juratos vel simul utrosque pro eo accedant, rationabiliter exhortando, quatenus infra quatuordecim dies ipsis omnes

mistři, na něž příslušie, toho sstaviti nechtěli a krotiti.

§ 3. A tohoto ustanovenie tento artikul chceme, aby ke všem dělníkóm horským byl obec n e by toliko za m d u za slúženú dvú týdnú pořád minulých mohli bráti základy a jinak nic, nežli v tém dni najprv následujciem.

§ 4. Toho však chceme, aby potom nikoli nebylo dopuštěno, aby kováři neb jiní horní dělnici kterému mocnému neb komu, ještof nemuož platiti, nebo také svému příteli za čtvrt léta a druhdy déle a druhdy méně čekali mzdy zaslúžené, věřice, žeby tehdy tu mzdu sobě na jisto základuov braním našich hor mohli obdržeti. Tohoť my nechcem strpěti, nebo zmeškánie jednoho na škodu druhého nemá býti obráceno.

§ 5. A kohož koli pak zmeškáním spravedlivé se stane základuov bránie, ten svým spolukverkóm dlužen bude všecku škodu, kterouž by pro to trpěli, nahraditi, a permistr tudiež mocí tohoto přítomného ustavenie ve všecky jeho tále, kdež by je koli měl, bude se moci uvázati, a z těch taktěz kovářóm, jakožto i spolukverkóm dosti učiní; ať pokuty učiněním naučí se všickni, kterak těžké jest královské přestúpiti přikázanie.

§ 6. A též buď a děj se z devátého dílu kovářského, stane-li se jeho zmeškáním základu bránie svrchu dotčené.

§ 7. Chceme také, aby na hody svátečnie obyčejné kovářóm, aby tiem hotovější byli k dielu, ne na rudě, ale na peněziech štědfě dáni jim byli han štanové.

§ 8. A nad to což by se jim protivného přihodilo aneb který nedostatek, tehdá k urburéřóm nebo k přisežným aneb k obojím přistupte spolu, o to rozumně napománuce, aby ve čtrnácti dnech jim

¹ Zycha: incertum.

² Slova v závorce u Zychy chybějí.

³ Zycha: eius.

defectus suos studeant emendare; sin autem, quod sibi in aliis fabris provideant, cum ipsi sub talibus defectibus non possint amplius nec valeant laborare.

§ 9. Magistri autem fabrorum caute sibi provideant in hac parte, tales fabros assumendo, per quos nec conventiculae, neque conspirationes*) contra nostram rempublicam aliquibus machinationibus celebrentur; in his sic de cetero se habentes, ne offensam paucorum extendi oporteat in plurimum ultionem; nam manifestum est, quantum dampni negligentia ex talibus orta conspirationibus jam obtulerit et offert in posterum, si duraverit in futurum, tracta de praeterita conjectura.

§ 10. Unde omnes conventiculas et conspirationes illicitas non solum inter fabros, sed inter quaslibet societates regiae gratiae sub obtentu ac nos rae mansuetudinis lege penitus prohibemus.

§ 11. Ejusdem gratiae sub obtentu urburariis, iudicibus et juratis montium firmiter injungentes, ut omnes fabrorum magistros ipsosque fabros et quoslibet alios, istius aequissimae constitutionis temerarios transgressores, quas invenire poterunt, nostro camerario viro clarissimo, sine dilatione qualibet studeant praesentare.

§ 12. Quodsi ipsius copiam habere non poterint, tunc in proximiorum munitione nostris montibus ipsi malefactores sub fida custodia, donec ad praesentiam camerarii observentur; incongruum est enim Nostrae Magnificentiae a talibus talia sustinere.

všecky jich nedostatky byli pilně opraveni; pakliby toho neučinili, ale ať sobě jiných kovářův dobudú, poněvadž by oni pod takovými nedostatky nemohli více aniž chtěli dělati.

§ 9. Mistři pak kovářští opatrněť mají říediti s té strany, aby takové kováře přijímali, skrze něžto by ani zrocenie ani která šibalstva nebyla jednána proti našemu obecnému dobrému kterými koli úklady; v těch věcech tak se majíce, ať by přestúpenie nemnohých nemusilo býti rozšířeno na pomstu mnohých; neboť zjevné jest, kterak mnoho škody zmeškalost z takových vzniklá šibalstvie již přinesla jest a přinesti by potom mohla, ačby trvala budúcně, jakož se domníváme z časov minulých.

§ 10. Protož všecka rotná scházenie a šibalstva neslušná netoliko mezi kováři, ale mezi jinými všelijakými tovařiši pod zachováním naše královské milosti tímto naším krotkosti právem ovšem zapovídáme.

§ 11. Též milosti pod zachováním urburéřom a súdciem a přísežným horským přísně prikazující, aby všecky mistry kovářské i ty kováře i všecky jiné, kteříž by toto přespravedlivé naše ustanovenie všetečně přerušili, kteréž mohli by naléztí, aby našemu komorníku muži přeslovútnému pilni byli vydati bez prodlení všelijakého.

§ 12. Pakliby jeho přítomnosti jmieti nemohli, tehdy na nejbližší tvrzi od hor našich ti zločince pod věrnú stráží až do přítomnosti komorníka buďte zachováni; nebť není zajisté slušné Naše Velebnosti od takových takové věci trpěti.

*) U Zychy dodáno: alique.

Incipit
LIBER QUARTUS
gloriosissimi Principis et Domini
Regis Wenceslai munifici
Regis Bohemiae.

Cap. I.
De ordine judiciario.

Sollicitantibus nobis quam plurimum circa totius regni*) curas, et inter cetera parum nihil eligentibus meditari, qualiter et quomodo montanis nostris fixum immutabilemque ordinem judicarium confirmemus, ut non per ambages, sicut a retroactis consuetum erat, sed gradatim per legitimos juris tramites deinceps iudicia ordinentur, nam circa ea, quae inordinate fiunt, non potest rationabiliter aliquid agi:

§ 1. Unde quidquid contra ordinem judicarium a nobis editum in hac parte iudicatum fuerit aut prolatum, nullius penitus firmitatis existat, juxta legitimas sanctiones legaliter protestantes, sententias contra solitum juris ordinem prolatas nullius esse momenti.

§ 2. Imo iudices et jurati nostri transgressores edicti cum omnibus possessionibus suis et personis regiae subiaceant ultioni. Dignum est enim, ut quos ad nostri juris observantiam regalis formido non provocat, saltem medicina correptionis*) compellat, ut universi poena docte discant, quam sit vitandum, quamque nefandum, statuta regalia profanari.

Cap. II.
De citationibus.

Sed cum citatio sit principium et ordinis iudicarii fundamentum, de ipsa

*) U Zychy dodáno: nostri.

Počínají se
ČTVRTÉ KNIHY
práva královského horníkům
daného.

Kap. I.
O řádu soudném horníkuov.

Pečlivost majíce my převelikú při všech pécech království našeho, a mezi jinými nicméně když chceme pomysli, utíká nás péce pilná, kterak a kterým obyčejem horníkům našim stálý a neproměnitelný řád soudný stvrdili bychom a vydali, aby ne po okolcích, totiž zmatcích, jakož od dávných časov obyčejno bieše, ale řádně po správných práva stezkách potom soudové se řídili; nebo při těch věcech, kteréž se neřádně dějí, nemuož rozumně nic činěno býti.

§ 1. Protož cožkoli proti řádu soudnému od nás vydanému s té strany bylo by súzeno anebo vynášeno, nižádné ovšem pevnosti nebuď, podle pravých ustanovení, správně osvědčujících, že nálezové proti zvyklému práva vypovědění žádné nejsou chvilky t. ku přijetí, aneb i žádné moci nemají.

§ 2. Nébrž súdece a přísežní naši, přestupitelé ustanovenie tohoto, se všemi statky svými i osobami královské podlehněte pomstě; nebť hodné zajisté jest, aby, jichžto k našeho práva zachování královský strach nevzbuzuje, aspoň lékařství tresktání aby připudilo, aby všickni pokutú učíce naučili se, kterak se slušie vystřiehati, a kterak nehodné jest, ustanovenie královská haněti neb tupiti.

Kap. II.
O póhoních.

Ale poněvadž póhon jest počátek a základ všeho řádu soudného, protož o něm

*) Zycha: correccionis.

tamquam de parte potiori principaliter vide mus, quia principium cujuslibet rei potissima pars est, teste domino Justiniano imperatore, sanctissimo legislatore, eo quod bene et competenter universa geruntur, si principium decens fuerit et amabile Deo.

§ 1. Est autem citatio legitima in jus evocatio, et quando fit per judicem principaliter praecipientem, alterutri partium aut utrisque, quod certo termino compareant coram ipso hinc inde secundum justitiam responsuri.

§ 2. Est etiam citatio per judicis nuntium ad hoc juratum, ut si, citatus sicut pluries evenit, citationem ad ipsum pervenisse negaret, tunc citantis indubitanter stabitur juramento.

§ 3. Hoc autem modo sunt citationes per juratum nuntium faciendae: Ut de judicis citet mandato, nec aliquis nisi legitima ex causa ad judicium citetur ordinarium eo die, quo ipsum judicium esse debet; quia tempus et hora non patiuntur tunc plenius deliberandi consilium, nec inermes nostris debemus resistere inimicis, sed egemus tempore, cum actor, in cujus est velle agere, jam dudum se suis munierit munimentis, ut et nos nostras defensiones providentius ordinemus. Unde unusquisque citandus est ad judicium ordinarium ad minus pro imo die praecedente. Et si copia ejus haberi poterit, citetur propria in persona; si autem absens fuerit, aut latitet subterfugiendo judicium, per eundem nuntium ad domum ejus tunc publice citetur. Tutius est tamen in omnibus arduis causis ad domum fieri citationes hoc modo: Nuntius juratus stabit ante domum citandi, ipsum ad mandatum judicis aperta voce citando, audientibus transeuntibus et vicinis; nam circa majora cautius est agendum.

Statimque nuntius citans executionem citationis notario dicat judicis, ut ipsam sic ponat in tabulis vel in actis, scilicet quod (talibus) ad mandatum judicis per (talem) juratum nuntium (ponendo diem

jakožto o částce prvnější, prvotně vizme; neb počátek všelijaké věci najmocnější částka jest, jakož toho přisvědčuje pan Justinian císař, přesvátný práv ustanovitel, řka, že dobře a příhodně všecky věci dějí se, když počátek slušný bylby a Bohu milý.

§ 1. Jestliž pak pónon správné ku právu povolání; a býváť druhdy skrze soudci přítomně prikazujícíeho jedné straně nebo oběma, aby v určený rok před ním se okázali v súde spolu, jedna druhé podle spravedlnosti odpoviedajiec.

§ 2. Druhdy pak bývá a děje se pónon skrze posla súdcova k tomu přísežného, aby, jestližebý pohnaný, jakož se častěji přiházíe, zapíeral, by pónon k němu přišel, tehdy pónonného přísaze bezpochyby má věřeno býti.

§ 3. Tímto pak obyčejem mají dieti se pónonové skrze posla přísežného: Aby pohnil z saudcova prikázáníe, aniž kto má pohnán býti k saudu zahájenému leč z hodné příčiny ten den, kterýž má saud býti; nebo čas a hodina nestrpí v ta doba plného rozmyšleníe rady, aniž neoděni jsúce odpierati se máme našim nepřátelóm, ale potřebujeme k tomu času, ponevadž žalobce, v jehož chtění jest při věsti, již dávno svými ohradil se jest ohradami, abychom i my naše obrany opatrněji zřídili. Protož jejen každý má pohnán býti k saudu zahájenému při najmenšiem najbližší den předešlý před súde; a muožli býti osobně nalezten, máť pohnán býti u vlastní osobě; pakliby jeho nebylo nebo se pokrýval saudu utiekaje, tehdy skrze téhož posla má zjevně před domem bydla jeho pohnán býti. Ale bezpečnějie zajisté jest ve všech pilných přech, aby se pónon dál před domem neb v domu tímto obyčejem: Posel přísežný staněť před domem toho, ktož má pohnán býti, pohně jeho ku prikázáníi súdce zjevným hlasem, aby i susedé i jdúci mimo dom slyšeli; neb při větších věcech vždy slušie opatrněji činiti. A ihned ten posel pónonný učiněníe pónonu má povědieti písaři súd-

et horam), ut iudicio compareret (tali) die, ad domum suam fuerit publice citatus, adientibus transeuntibus et vicinis.

§ 4. Nullus autem est ita citandus, ut in iudicio compareat die feriato.

§ 5. Omnes autem citationes, quae ad iudicium ordinarium fiunt, licet non exprimatur, tamen peremptorie sunt citandae.

Cap. III.

Quomodo actor et reus in iudicio comparere debeant et se habere.

Quomodo actor et reus in iudicio comparendo debeant se habere, visa citationum forma, videre nunc restat.

§ 1. Et certe actor praesens rei absentis apud iudicem pro tribunali sedentem contumacia^{*)} accusabit, cum omni instantia iustitiam postulando. Reo autem praesente actor instabit, ut suae respondeat actioni. Et converso reus actore non comparente, propter ejus contumaciam ab instantia iudicii petet sententia-liter se absolvi.

§ 2. Si autem actor praesens de reo conqueratur, instantanter iustitiam exidendo, tunc reus exceptiones, si quas habet opponat, secundum ordinem infra scriptum.

§ 3. Possunt etiam partes comparere in iudicio per procuratores sufficienter instructos et coram actis aut urburiis vel magistris montium legitime constitutis,*)

covu, aby jej tak ve dsky neb v knihy vložil, nebo v aktách, totiž že ku přikázání súdece (ten) skrze (takového) posla přísěžného (tento) den a (tuto) hodinu pohnán jest, aby stál k saudu, a (tento) den a (tuto) hodinu před domem jeho jest zjevně pohnán, a to jsú slyšeli pomíjející i susedé.

§ 4. Nížádný pak nemá pohnán býti, aby stál na súde den sváteční.

§ 5. A všichni póhonové, kteříž se dějí k saudu zahájenému, ač to nenie vymluveno, zavítit jsú póhonové jmieni.

Kap. III.

Kterak žalobce a obžalovaný mají v saudu státi.

Kterým obyčejem žalobce a obviněný na saudě se staviece měli by se jmieti, viděvše způsob puohonu, již nastává se viděti.

§ 1. A zajisté žalobce přítomný obžalovaného nepřítomného před súdeci, na stolici súde sedícím, potupú neb nestáním má obžalovati, se vší snažností žádaje spravedlnosti. Pakli obžalovaný jest přítomen, má o to státi žalobník, aby jeho žalobě odpovídal. A zase nestane-li žalobník, tehdá obžalovaný pro jeho nestání žádati bude od snažnosti saudu, aby nálezem jeho byl zproštěn saudu.

§ 2. Pakli žalobce přítomný žaluje na pohnaného, spravedlnosti snažně žádaje, tehdá obviněný odpory, ač které má, proti němu polož podlé řádu dole psaného.

§ 3. Mohúť také strany státi na súde skrze poručníky dostatečně naučené, a před knihami neb před akty neb před

*, Zycha: constitutos.

ita tamen, ut procurator, qui nomine absentis agit aut defendit, satisfacit, dominum rem ratam habiturum aut iudicatum solvi pro suis procuratoribus, ipsos ab omni satisfactione relevantes, se nullo modo obligarunt.

§ 4. Etiam consortes ejusdem litis sine mandato agere possunt, dummodo consortem consortesve suos rem ratam caveant habituros.

§ 5. Et sic jura adaptantur ad ea, quae frequentius in judiciis ventilantur; sed ad ea, quae raro accidunt, ante ipsorum eventum jura adaptari non possunt, sed erit de similibus ad similia procedendum.

Cap. XII.

De testibus.

Magnae utilitatis nunc ratio nos invitata, ea, quae circa testes fuerint opportuna, vigilantibus studio declarare, ne deinceps falsorum testium ratione vel etiam legitimum subtractione sicut retroactis temporibus, possit veritas obumbrari; unde ad plenam tractatus istius cognitionem primo ac principaliter sciendum est, quod omnes homines ad dicendum testimonium admittuntur, nisi qui jure et legibus prohibentur. Et certe prohibentur: servus, mulier, impubes, furiosus, infamis, pauper suspectus et infidelis.

urburěi nebo pergmistry správně postavené, tak však, aby poručník, kterýž jménem nepřítomného vede při neb jě bránie, uručil, že pán jeho t. žaluočce neb obžalovaný to, což on vede, přijme, a bude-li odsúzen, že odsúzený zaplatí; nebo ižadný poručník v cizí při bez uručenie nezdá se hodný býti, kdyžto prvotnie osoby nezavázaly jsú se, že, což poručníci jich provedú, to sdržie, a což bude usúzeno, že to zaplatie za své poručníky, tiem je ode všeho urukovanie zprošťujice.

§ 4. Také společníci neb tovariši té pře mohú při vésti bez prikázanie, kdyžto jedině společník neb společníci uručie, že to chtie zdržeti což on vyvede.

§ 5. A tak práva přihotována bývaji k těm věcem, kteréžto častějie v saudiech běžie a opakují se; ale k těm věcem, kteréž velmi řiedko přiházejí se, před jich přichodem práva přihotována nemohú býti, než z podobných ku podobným má bráno se býti, totiž má saud veden býti.

Kap. XII.

O svědciach a povahách jich a připuzenie jich k svědectvie.

Velikého užitku rozum nynie nás zuove, abychom ty věci, kteréž při svědciach jsú potřebné, bedlivú pilností vypravili, aby potom pro svědčenie křivých svědkuov neb také správných svědkuov odjetie, jakož se za dávných časuov dalo, aby nemohla pravda býti zastieněna; protož k plnému poznání tohoto rozprávenie najprvé a prvotně vědieno má býti, že všickni lidé dopúšťejí se, aby pravili svědectvie, kromě těch, jimžto práva bránie. A jsúf tito: sluha, žena, člověk nedospělého věku, blázen, zloprověstný, chudý zle domnělý a nevěřící.

§ 1. Servus ideo prohibetur, quia servilis conditio est eo, ut proprius (sic); et hic servus dicitur a servando, nam olim Imperatores magna pietate moti captos in bello, qui tunc generaliter occidebantur, venundari praeceperunt, et sic vivi servabantur redacti in perpetuum servitute, quia ab initio iure naturali omnes homines liberi nascebantur; sed melius erat eos vivere in servitute, quam mori in libertate.

§ 2. Et est libertas naturalis facultas ejus, quod unicuique facere libet, nisi quod vi aut jure prohibetur, quia omnia sunt licita, nisi quae jure inveniuntur prohibita.

§ 3. Sed servitus est constitutio juris gentium, qua quis contra naturam domino alieno subjicitur, et haec vera origo servitutis.

§ 4. Et sub eo, quando dicit, quod Imperatores captivos venundari praeceperunt, uterque sexus comprehenditur, et omnes pueri ab illis feminis procreati servi et servae, nisi tunc manumittantur, perpetuo remanebunt. Et sciendum est, quod in istis servitutibus semper partus sequitur ventrem. Est insuper alia species servitutis, scilicet, cum homo minor (sic) viginti annis ad pretium participandum se venundari passus est.

§ 5. Sunt et alii servi, qui nobis serviunt bona fide, qui non sunt proprii, sed dicuntur a serviendo.

§ 6. Mulier autem ideo removetur, quia levis est animi et inconstans, sed in testibus magna desideratur constantia, nec debet se virorum testibus immiscere.

§ 1. Služe zajisté proto zapovědjeno jest svědčiti, neb jest povahy bídné, služebné a zakúpené, a nenie svuojej člověk, ale jest vlastní toho, ktož jej kúpil; a ten služebník slove podle latiny zachovanec od zachování; nebo někdy císařové velikú milostivostí hnutí jsúce, zjímané v boji, kteřížto tehdy obyčejně zabíjení bývali, příkazovali jsú prodávati, a tak živí zachováni bývali k věčné službě a podrobení; nebo od počátku právem přirozeným všickni lidé svobodní se rodili; ale lépe bylo těm zjímaným živu ostatí v službě, nežli umřieti v svobodě.

§ 2. A jestiž svoboda přirozená moc toho, což se jednomu každému slušně činiti líbí, leč což se mocí právem zapovídá činiti; neboť všechny věci slušné jsú činiti, kromě těch, kteréž jsú právem zapověděné.

§ 3. Ale služebnost jest ustanovenie práva pohanského, jížto někdo, proti právu přirozenému, pánu poddán bývá ciziemu; a tož jest pravý počátek služebnosti a kmen.

§ 4. Protož v tom, kdež die, že císařové příkazovali jsú vězně prodávati v boji zjímané, zavírá se, že netoliko tiem mají rozumieni býti mužie, ale i jich ženy a děti obého pohlavie od těch žen urození, aby věčné sluhy byli, lečby rukou z služby byli propuštěni od svého pána. A slušiel věděti, že v těchto službách vždycky porod břicha následuje, tak že, kdyžby máte z té služebnosti byla propuštěna a muž její v ní ostal, tehda ona, což po propuštění porodí, svobodně jest. Jestíž nad to jiná tvářnost služby, t. když člověk mladší dvúdcati let strpěl se jest prodati k účastnosti mzdy.

§ 5. Jsúť i jiní služebníci, kteřížto nám slúžie dobrovolně a s dobrou věrou, a kteřížto nejsú vlastní, ale sluhy slovú od slúženie, a tiž mohou svědecstvie vydávati.

§ 6. Žena pak proto odehnána bývá od svědecstvie, neb lehkého jest úmysla a neustavičná, a v svědcích potřebná jest veliká ustavičnost, protož nemá býti mezi svědky muže vmiešena.

§ 7. Impuberes autem ideo removen-
tur, quia nullum est eorum animi judi-
cium.

§ 8. Furiosus vero ideo removetur,
quod sensu caret, nec potest discernere
veritatem, nec aliquod negotium ratio-
nabiliter ordinare.

§ 9. Sed infamis ideo removetur, quod
testes absque ulla infamia, suspicione et
macula in ferendo testimonio requiruntur.

Et est fama illaesa dignitatis status
vita et moribus approbatus, et qui ne-
gligit talem formam, crudelis est, et non
solum a dicendo testimonio, sed ab om-
nibus aliis actibus legitimis amovetur.

§ 10. Item pauper suspectus remove-
tur, nam facile corrumpitur ad falsum
testimonium; sed pauper fidelis jus
suum salvum et integrum in omni loco et
tempore retinebit.

§ 11. Et infidelis reprobatur; nam du-
bius in fide infidelis est, nec aliquo modo
ei credendum est, qui viam veritatis igno-
rat, sicut Judaei, Saraceni et haeretici
et omnes alii fidem catholicam abnegan-
tes.

§ 14. Item nullus testis in causa pro-
pria esse potest; et palam est illam cau-
sam esse propriam, cujus emolumentum
et onus ad illum pertinet suo nomine.

§ 15. Etiam testes idonei non viden-
tur, quibus potest imperari, ut testes
fiant, eo quod velle ipsorum ac nolle in
alieno dependet arbitrio.

§ 16. Item consaguinei et affines us-
que ad quintum gradum in testimonio
removentur.

§ 17. Domesticorum etiam testimo-
nium suspectum est, sicut servorum no-
bis bona fide servientium, et inquilino-

§ 7. Nedošlého pak věku nebo let ne-
majícíe proto bývají odlúčení od svědec-
ství, nebo jich rozumu ižádný saud ne-
nie.

§ 8. Blázen pak proto se odhání od
svědecství, že smysla nemá, aniž muo-
ž rozeznati pravdy, ani které věci rozumně
řediti.

§ 9. Zlopořestný pak neb pohaněný
proto zavržen bývá od svědčení, neb
svědci mají býti beze všeho narčení a
bez všeliké zlé pověsti, domněnie a po-
skvrny.

A jestiž pověst stav neuražené důsto-
jnosti, životem a mravy dovedený; a ktož
zmeškává takovú pověst, úkrutnýť jest,
a netoliko od pravenie svědecství, ale
i ode všech jiných skutkuov správných
odhánie se.

§ 10. Také chudý zle domněný odlú-
čen má býti od svědecství, neb snadně
porušen bývá k vyznání falešného svē-
decství skrze dary; chudý však věrný
právo své celé a zdravé na každém místě
i v každý čas obdrží a zachová.

§ 11. Nevěřící má také zavržen býti
v svědecství; neb pochybující u více
nevěrný jest, aniž kterým obyčejem má
jemu věreno býti nebo cesty pravdy ne-
umie, jakož jsou Židé, Saraceny a ka-
cieři, i všickni jiní viery křesťanské za-
pírající.

§ 14. Také ižádný nemuož býti svěd-
kem v své vlastní při; a zjevnoť jest, že
toho jest vlastnie pře ta, jejížto užitek
i břiemě, totiž zisk i ztráta, k němu při-
slušie jeho jménem.

§ 15. Také i svědkové nezdadie se hod-
ní býti, jimžto muož býti prikazováno
od toho, kdož je vyvodí, aby byli svěd-
kové, protože chtěníe jich a nechťenie
v ciziem záležiti dobrovolenství.

§ 16. Také příbuzní a přátelé až do
pátého kolena aneb stupně odlúčení mají
býti od svědecství.

§ 17. Domácích také našich svědec-
ství zle domnělé jest, jakožto služební-
kuov nám věrú dobrú slúžících, i po-

rum. ac aliorum nobis familiaritate similiter conjunctorum.

§ 18. Nolumus etiam, ut valetudinarii, senes, et debiles, et paupertate depressi ad iudicium causa dicendi testimonium evocentur, sed pro hac causa ad ipsos mittantur personae idoneae et discretae.

§ 19. Sed illum modum in dicendo testimonium penitus reprobamus, scilicet cum primus testis dixerat suum testimonium aliis testibus praesentibus ac intelligentibus universis, qui tunc dixerunt, dictum primi testis ipsorum etiam verbum esse, nullum aliud testimonium proferentes, in non modicum praeiudicium veritati; nam unusquisque testis per se ipsum juratus debet dicere de illa causa, in qua testis producitur, pro utraque parte plenam et expressam, quam noverit, veritatem, reddendo perfecte rationem sui dicti.

§ 20. Pars autem contra quam producuntur testes, si voluerit, poterit ipsi remittere iuramentum.

§ 21. In quacunque causa numerus testium non addicitur, duo testes sufficiunt, nam pluralis locutio duorum numero est contenta.

druhuov, i jiných, ješto jsú s námi takovú čeledností stovarišeni.

§ 18. Nechcem také, byby staří, neduživí, nemocní a mdlí neb chudobú obtížení k saudu byli voláni k vydání svědecství, ale pro tu příčinu k nim vyslány bývajte osoby hodné a rozšafné.

§ 19. Než tento obytčej v svědčení ovšem hyzdíme, totižto, když první svědek pověděl by své svědecství v přítomnosti jiných svědkuov a rozumějících všemu, kdyžby tehda jiní slyšíce řekli, že jeho svědecství jest jich slovo, ižádného jiného svědecství nevydávající, na veliké bezpravie pravdě; nebo jeden každý svědek skrze se samého má přísáhná pověděti o té při, v níž svědkem provodí se, za obě straně plnú a zřejmú pravdu, kterúž znal by, vydada dokonalý rozum pravenie svého.

§ 20. Strana pak, proti kteréž se svědkové přivodíe (provodie), chtěla-li by, bude moci jim odpustiti přísahu.

§ 21. V kteréžkoli při počet svědkuov nepřičiní se, totižto nejmenuje se, v tět jest na dvě svědkú dosti; nebo množné mluvenie počtem dvěho dostatečné jest.

Latinský i staročeský text zákoníku Václava II. „Ius regale montanorum“ přetiskuje se zde z edice H. JIREČKA, Codex iuris Bohemici I., Praha 1867, str. 265—435. Latinský text byl srovnán s edicí v díle A. Zychy, Das böhmische Bergrecht d. Mittelalters II, 1900 a hlavní odchylky alespoň byly zaznamenány. Srovnání provedl Josef BLAHOŽ.